

MICROFINANCE CENTRE

Tworzenie podstaw polityki włączenia finansowego poprzez badanie dostępu do finansowania dla osób fizycznych i MMŚP w Polsce

Opis projektu

W odpowiedzi na rosnące zainteresowanie badaniami dostarczającymi informacji, które mogą być podstawą do aktualizacji regulacji prawnych, Fundacja Microfinance Centre (MFC) opracowała metodologię badawczą do oceny aktualnego stanu dostępu do usług finansowych. Wyniki z badań stanowią punkt wyjścia do kształtowania polityki dostępu w celu rozszerzenia i pogłębienia korzystania z produktów i usług finansowych.

Wprowadzenie

W 2012 roku Fundacja MFC zrealizowała na Białorusi pierwszy projekt wykorzystujący nowe podejście do kształtowania polityki dostępu w oparciu o wyniki badań popytu, podaży i otoczenia prawnego. Białoruś jest krajem o średnim poziomie dochodu narodowego i o niskim poziomie korzystania z usług finansowych, pomimo dobrze rozwiniętej infrastruktury finansowej. Wyniki badania pozwoliły zidentyfikować przyczyny niskiego korzystania z usług i zaproponować zmiany w regulacjach dotyczących działalności niebankowych instytucji kredytowych.

Podejście MFC uwzględnia szereg najważniejszych doświadczeń badawczych dotyczących kształtowania dostępu do finansowania na świecie:

- Udział finansowego regulatora w projektowaniu badań gwarantuje dopasowanie metodologii badań do procesu kształtowania polityki dostępu
- Etapowe podejście, ze wstępnym badaniem poziomu korzystania z usług finansowych poprzedzającym dalsze szczegółowe badania, umożliwia dopasowanie zakresu badania do bieżącej sytuacji
- Uwzględnienie wielu aspektów dostępu do finansowania na poziomie osób prywatnych, gospodarstw domowych, jak również przedsiębiorstw pozwala na pełne zidentyfikowanie barier
- Budowanie kompetencji badawczych na poziomie lokalnym umożliwia kontynuację badań w kolejnych latach
- Metodologia MFC ma przejrzystą strukturę i bazuje na dostępnych danych, uzupełniając je nowymi danymi z badań pierwotnych
- Metodologia MFC może być zastosowana na poziomie kraju lub w ujęciu regionalnym, a zmiany mogą być śledzone w czasie

Etapy projektu

Utworzenie Komitetu Sterującego	1 . Pierwszym etapem jest utworzenie Komitetu Sterującego złożonego z przedstawicieli Narodowego Banku Polskiego, Komisji Nadzoru Finansowego, Związku Banków Polskich i zrzeszeń banków spółdzielczych. Komitet Sterujący decyduje o zakresie projektu, biorąc pod uwagę priorytety w inkluzji finansowej.
Utworzenie Zespołu Badawczego	2 . Zespół Badawczy tworzony jest z badaczy (instytutów naukowych, agencji badań rynku, itp.) doświadczonych w badaniach nad tematyką usług finansowych
Przegląd wyników wcześniejszych badań	3 . Rolą Zespołu Badawczego jest: - przeprowadzenie badania wtórnego polegającego na przeglądzie danych i wyników z wcześniejszych badań
Opracowanie metodologii badania popytu, podaży i otoczenia prawnego	- identyfikacja luk informacyjnych - opracowanie metodologii badania pierwotnego w sferze popytowej, podażowej oraz prawnej - przeprowadzenie badania: zebranie danych, analiza i przedstawienie wyników
Przeprowadzenie badania, sporządzenie raportu końcowego, wniosków i rekomendacji	- sformułowanie wniosków i propozycja rekomendacji dla różnych grup interesariuszy (sektora publicznego i prywatnego)
Opracowanie kierunków działania	4. Na podstawie wyników i zaleceń Komitet Sterujący przygotowuje wytyczne dotyczące działania w kierunku rozszerzenia i pogłębienia włączenia finansowego.
Konferencja prezentująca wyniki, rekomendacje i możliwe kierunki działania	5 . Ostateczne wyniki i zalecenia przedstawiane są w trakcie konferencji z udziałem instytucji sektora publicznego i prywatnego zainteresowanych poprawą dostępności usług finansowych

Metodologia badania

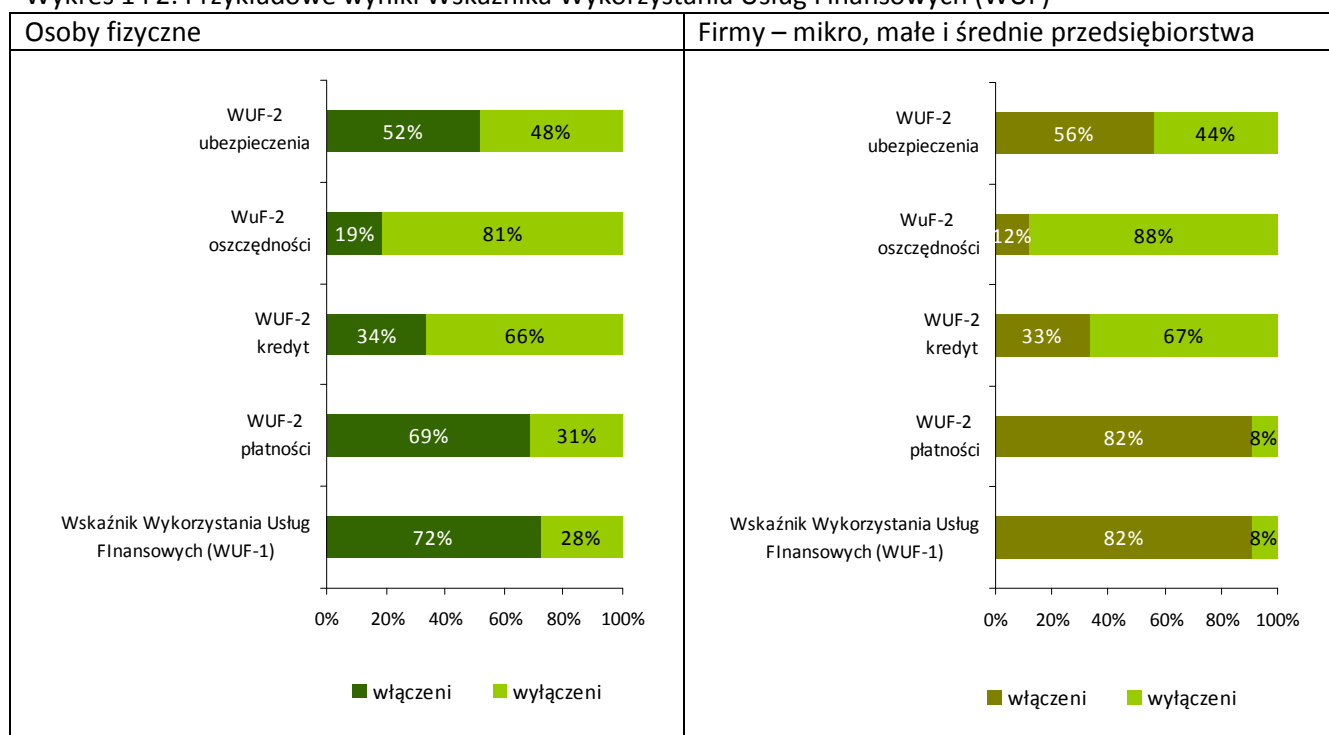
Do oceny stopnia włączenia w system finansowy wykorzystujemy dwa komplementarne narzędzia badawcze:

1. Wskaźnik Wykorzystania Usług Finansowych (wskaźnik WUF)

Wskaźnik Wykorzystania Usług Finansowych (WUF) mierzy poziom włączenia w system finansowy. Indeks ten przedstawia odsetek populacji korzystający z przynajmniej jednego produktu finansowego (WUF-1), oraz również odsetek populacji korzystający z poszczególnych typy produktów: WUF-2_{płatności}, WUF-2_{kredyt}, WUF-2_{oszczędności}, WUF-2_{ubezpieczenia}.

Poniższe wykresy przedstawiają przykład kraju, w którym 28% populacji nie korzysta z żadnych usług finansowych (WUF-1=72%). Usługi płatnicze (rachunek bankowy, karta debetowa, przelew) są wśród osób prywatnych najbardziej popularnym typem usługi, z którego korzysta 69% populacji dorosłych (WUF-2_{płatności}= 69%), podczas gdy rachunki depozytowe i inne instrumenty oszczędnościowo-inwestycyjne są używane przez tylko 19% populacji (WUF-2_{oszczędności}=19%). Włączenie finansowe firm jest wyższe - tylko 8% MMŚP nie korzysta z żadnych produktów finansowych (WUF-1 = 82%).

Wykres 1 i 2: Przykładowe wyniki Wskaźnika Wykorzystania Usług Finansowych (WUF)

2. Bilans Dostępności Usług Finansowych (BDUF)

Bilans Dostępności Usług Finansowych (BDUF) wykorzystuje dane z badania różnych aspektów dostępu do produktów i usług finansowych.

Metodologia BDUF ocenia dostęp do usług finansowych w trzech głównych obszarach: strona popytowa (konsumenci/odbiorcy usług finansowych), strona podażowa (dostawcy usług finansowych), strona regulacyjna (polityki inkluzji finansowej i przepisy regulujące rynek finansowy).

Metodologia BDUF bierze pod uwagę następujące elementy:

Strona podażowa

Infrastruktura finansowa

Sieć punktów obsługi (oddziały, bankomaty, terminale płatności kartami) jest kluczowym elementem dostępu do finansów. Brak lub ograniczona liczba takich placówek znacznie utrudnia korzystanie z usług finansowych i jest jedną z przyczyn niskiego poziomu włączenia w system finansowy.

Dostępność produktów i usług finansowych

Dostępność produktów jest kluczowym aspektem w kwestii włączenia finansowego. Brak odpowiednich produktów, nawet przy rozbudowanej infrastrukturze, ogranicza korzystanie z usług finansowych.

Strona popytowa

Jakość dostępu

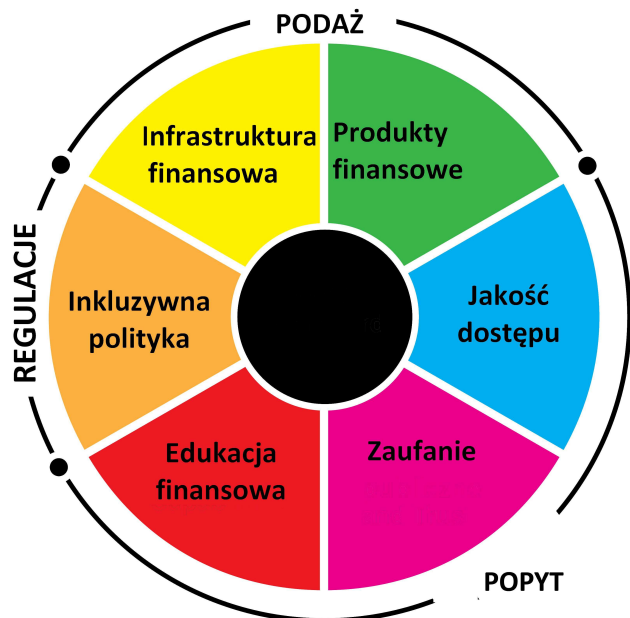
Oprócz fizycznej obecności placówek i produktów, usługi finansowe muszą być przystępne dla klientów pod względem ceny, przejrzystości i elastyczności warunków umowy.

Poziom zaufania

Nawet, jeśli produkty i usługi są łatwo dostępne, klienci nie będą z nich korzystać, bez gwarancji bezpieczeństwa oszczędności, dostępności oraz zaufania co do jakości i bezpieczeństwa transakcji.

Edukacja finansowa

Wiedza i umiejętności finansowe odgrywają ważną rolę w korzystaniu z usług finansowych, szczególnie w zakresie umiejętnego wyboru odpowiednich produktów i tworzenia portfela usług.

Strona regulacyjna

Sprzyjająca polityka i regulacje prawne

Postępowa polityka włączenia finansowego stwarza warunki ułatwiające dostęp do usług finansowych. Brak polityki kształtującej dostęp może w dłuższej perspektywie stanowić barierę dla wzrostu gospodarczego.

Indeks dostępności usług finansowych (Indeks DUF)

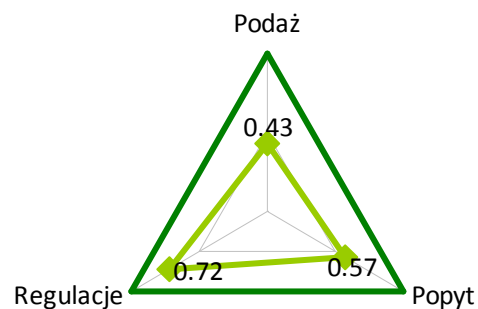
Indeks jest sumaryczną miarą dostępności usług finansowych i pokazuje na ile aktualny dostęp do usług odbiega od poziomu docelowego - idealnego poziomu dostępności finansów w sferze podażowej, popytowej i regulacyjnej. Indeks przyjmuje wartości w zakresie od 0 do 1, przy czym im wyższa wartość, tym bliżej do stanu docelowego.

W poniższym przykładzie wartość indeksu DUF równa 0,56 oznacza, że dany kraj jest dalej niż w połowie drogi do wyznaczonego przez siebie poziomu docelowego. Najbardziej zaawansowana jest strona regulacyjna (wynik 0,72) co oznacza, że regulacje prawne dotyczące sektora finansowego w dużej mierze sprzyjają włączeniu finansowemu. Najniższy wynik (0,43) w sferze podażowej oznacza słabo rozwiniętą infrastrukturę sektora finansowego.

Tabela 1 : Przykład prezentacji wyników indeksu DUF

Wynik łączny	0,56
Wyniki cząstkowe:	
Strona podażowa	0,43
Strona popytowa	0,57
Strona regulacyjna	0,72

Wykres 3: Prezentacja wyników cząstkowych indeksu DUF

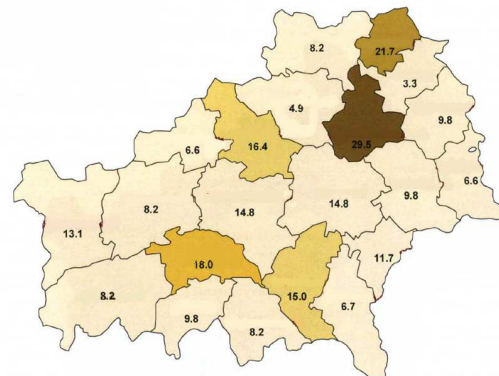
Wskaźniki uzupełniające

Dodatkowe wskaźniki podażowe (liczba oddziałów banków, bankomatów, agentów ubezpieczeniowych), jak i po stronie popytu (zaufanie, umiejętności finansowe, zachowania kredytowe i oszczędnościowe) tworzone są podczas pogłębionej analizy poszczególnych aspektów dostępu do finansowania.

Wyniki prezentowane są oddzielnie dla różnych grup społeczno-demograficznych i regionów geograficznych. Mapy obrazują zróżnicowanie geograficzne poszczególnych wskaźników.

Rysunek 1 przedstawia przykładową mapę korzystania z kont depozytowych w poszczególnych regionach w porównaniu do średniej krajowej. Ciemnobrązowe obszary wskazują poziom wykluczenia przekraczający średnią krajową o 20%, a jasnobrązowe obszary oznaczają regiony, gdzie odsetek osób wykluczonych jest niższy od średniej krajowej o ponad 20%.

Rysunek 1: Przykładowa mapa włączenia finansowego

Fundacja Microfinance Centre (MFC)

MFC jest globalną siecią zrzeszającą 105 instytucji mikrofinansowych z Europy i Azji Środkowej.

Naszą misją jest dążenie do redukcji ubóstwa oraz sprzyjanie rozwojowi potencjału ludzkiego poprzez promowanie społecznie ukierunkowanego sektora mikrofinansów, który dostarcza środków finansowych oraz usług dużej liczbie mikroprzedsiębiorców oraz ubogich rodzin.

Działalność MFC ma zasięg globalny, tematycznie zaś skupiona jest w pięciu programach. Są to:

Edukacja Finansowa - od 2004 Fundacja MFC zrealizowała w Polsce ponad 10 projektów w zakresie edukacji finansowej, w ramach których wypracowanych zostało 8 narzędzi do pracy z osobami o niskich dochodach (szkolenia, konsultacje, dwa niefinansowe programy motywujące), w użyciu których zostało przeszkolonych ponad 150 trenerów z różnych organizacji pozarządowych i instytucji finansowych. MFC zainicjowało portal dla trenerów i organizacji www.edufin.pl. W pracy skupiamy się na innowacji, przekazując następnie naszą wiedzę innym organizacjom, w celu osiągnięcia przez nich skali dotarcia do beneficjentów.

Badania – realizujemy projekty badawcze w celu pogłębienia wiedzy i lepszego zrozumienia rynku mikrokredytów i finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Europie Wschodniej i Azji Środkowej. Wyniki naszych badań są wykorzystywane przez różnych interesariuszy: ustawodawców i regulatorów usług finansowych, banki oraz niebankowe instytucje mikrofinansowe, donorów i inwestorów oraz instytucje pozarządowe przeciwdziałające wykluczeniu finansowemu i społecznemu. Specjalizujemy się w następujących tematach: nadmierne zadłużenie, popyt na mikrokredyt, mikroubezpieczenia oraz depozyty, dostęp do źródeł finansowania dla instytucji mikrofinansowych oraz wpływ projektów edukacji finansowej na zmianę zachowań.

Kształtowanie Polityki Dostępu do Usług Finansowych - prowadzimy projekty adresowane do decydentów (przedstawicielei rządu, parlamentu, centralnego banku, nadzoru finansowego) mające na celu ułatwienie dostępu do usług finansowych dla osób wykluczonych. Do tej pory zorganizowaliśmy 5 międzynarodowych konferencji dla przedstawicielei krajów Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP) oraz program badawczo-rozwojowy na Białorusi.

Zarządzanie Realizacją Misji i Celów Społecznych (SPM) - od 1999 roku w ramach globalnego programu SPM współpracuje ze stowarzyszeniami instytucji mikrofinansowych na całym świecie przy projektach oceny i rozwoju umiejętności opracowania systemów i poprawy praktyk osiągania zarówno celów społecznych jak i finansowych. MFC buduje umiejętności asocjacji krajowych w edukowaniu swoich członków, promowaniu ochrony klientów i wsparciu w celu poprawy praktyk SPM. Przeprowadzamy również audyty dotyczące wdrażania systemów ochrony klientów instytucji mikrofinansowych.

Budowanie potencjału organizacyjnego - poprzez podnoszenie świadomości, budowanie umiejętności technicznych i zarządczych nasz międzynarodowy program budowania potencjału instytucji mikrofinansowych i banków pomaga dostawcom usług finansowych budować stabilne i przejrzyste instytucje oferujące korzystne dla klienta produkty i usługi. Organizujemy szkolenia wewnętrzne, programy szkoleń dla trenerów, tworzymy regionalne ośrodki szkoleniowe. Nasze szkolenia obejmują tematy związane z zarządzaniem ryzykiem, działaniami społecznymi, zarządzaniem finansowym i rachunkowością, zarządzaniem strategicznym, marketingiem i edukacją finansową.